

Cumhuriyetin 10. Yılında Neue Zürcher Zeitung Gazetesi'nin Ankara Hakkındaki Makalesi

Neue Zürcher Zeitung's Article About Ankara at the 10th Year of the Turkish Republic

N. Selcen KORKMAZCAN

Dr., Öğretim Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul
selcenkorkmazcan@aydin.edu.tr

R. Selva KORKMAZCAN IŞIK

Dr., Avukat, Londra, Birleşik Krallık
skorkmazcan@gmail.com

DOI: 10.5505/jas.2018.35220

Öz

İsviçre'de yayımlanan Neue Zürcher Zeitung Gazetesi'nin 2 Temmuz 1933 tarihli nüshasında, “Yeni Türkiye Başkentini Gelişimi” başlıklı bir makale yer almıştır. Makale, gazetenin basıldığı Zürih’te, Almanca olarak Cumhuriyetin 10. yılında Türkiye ve özellikle başkent Ankara’nın değişimi üzerine yazılmıştır. Makalenin Fransızca’ya tercüme edilmiş haline Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi’nden ulaşılmıştır. Makalede, Ankara’nın yolları, halkı, yaşam alanları ve koşulları detaylı olarak ilgi çekici bir şekilde tasvir edilmiştir. Makalede ulaşılan sonuç, genç Türkiye Cumhuriyeti’nin genç başkentinin 10 yıl gibi kısa bir sürede Avrupa’nın çağdaş şehirleriyle boy ölçüşebilecek seviyeye taşınmış olması yönünde olmuştur. Atatürk’ün kişisel çabalarıyla çağdaş uygarlıklar seviyesinin üstüne çıkma hedefiyle gerçekleştirilen Türk Devrimi’nin yaşam alanı olarak kurgulanmaya çalışılan Ankara’nın ele alınış şekli ilgi çekici görülerek bu çalışmada ele alınmıştır. Makalenin incelemesi, Fransızca’dan bire bir tercümesi gerçekleştirilerek yapılmış, bu çalışmada, detay atlanmaması ihtiyacından makalenin ele aldığı konular sırasıyla gözden geçirilerek aktarılmıştır. Küçük bir Anadolu kasabasından Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin çağdaş başkentine dönüşen Ankara’nın bir yabancıdan gözünden de aynı doğrultuda gözlemlenmesi durumunun Ankara’nın tarihi ve gelişimi incelenirken gözden kaçırılmaması gerekli görülmektedir.

Anahtar sözcükler: Türk Devrimi, Ankara’nın gelişimi, Neue Zürcher Zeitung, Başkent, Ankara

Abstract

On July 2, 1933, the Swiss newspaper Neue Zürcher Zeitung published an article titled “New Turkey - The Capital's Development”. Penned in German and printed in Zurich, where the paper is based, the article was written on the 10th anniversary of the Republic and evaluated the changes in Turkey and particularly in Ankara, the capital city. The French version of the document was accessible at the State Archives of the Prime Ministry of Turkey. The article described in detail Ankara's transport system, local people, places they lived and worked as well as their conditions. The conclusion of the article was that the young capital of the young Republic had reached, within the short space of 10 years, such levels that it could take on Europe's modern cities. The way Ankara was addressed in this article –as a place conceived as the manifestation of the Turkish Revolution, which, achieved through Atatürk's personal efforts, aimed at raising Turkey beyond the levels of modern civilizations– was considered interesting. For the purposes of this article, the French version of the newspaper article was translated into Turkish, and the topics covered in the newspaper were reviewed in their original sequence. When examining Ankara's history and its development, it is important to take into account foreign views on Ankara, a small Anatolian town transformed into the modern capital of the Turkish Republic.

Keywords: Turkish Revolution, Development of Ankara, Neue Zürcher Zeitung, Capital city, Ankara.....

Giriş

İsviçre'nin Zürih şehrinde 1780 yılından beri Almanca yayımlanmakta olan Neue Zürcher Zeitung Gazetesi (Merill ve Fisher, 1980, ss. 211-214), 27 Haziran- 22 Ağustos 1933 tarihleri arasında 5 ayrı günde bir seri halinde Türkiye hakkında "Die Neue Türkei" üst başlığıyla makaleler yayımlamıştır (Şekil 1). Bu makalelerin ikincisi, 2 Temmuz 1933 tarihinde "Yeni Türkiye-Başkentini Gelişimi" başlığıyla gazetede yer almıştır (Neue Zürcher Zeitung, 1933). Makalenin Fransızca'ya tercüme edilmiş hali, 26 Temmuz 1933 tarihinde, Dışşıleri Bakanlığı Müsteşarı Numan Menemencioglu tarafından Başbakanlığa gönderilmiştir (BCA, 030-10-122-868-6). Arşiv kopyasında yazarı belirtilmemiş olan makalenin, Cumhuriyetin 10. yılında İstanbul'dan Ankara'ya seyahat edip izlenimlerini paylaşan bir yabancıнын kaleminden çıktığı anlaşılmaktadır.

Ankara İzlenimleri

Makalede, Türkiye'de ve özellikle Ankara'da, Türk Devrimi'nin ortaya koyduğu değişim gözler önüne serilmekte; 10 yıl öncesinde, başkentini İstanbul'dan, adı Angora'dan Ankara'ya yeni dönüşen şehre taşındığı belirtilerek geçen yıllarda bu duruma bağlı olarak ortaya çıkan gelişmeler aktarılmaktadır. Kentin İskender'in yanı sıra, Birinci Haçlı Seferi Komutanı Godefroy de Bouillon, Kutsal Roma İmparatoru Frederick Barbarossa'nın da güzergah olarak kullandıkları yazar tarafından hatırlatılarak Ankara'nın geçiş yolu olarak tarihteki önemi vurgulanmıştır.

Yazıda, İstanbul-Ankara yolculuğına dair bilgilerin de aktarıldığı, yolcu sayısının, Ankara'nın başkent olarak belirlenmiş olması sebebiyle geçmişe göre gözle görülür şekilde arttığı ifade edilmiştir. 16 saat süren İstanbul-Ankara seyahatinde uğranılan her istasyonda, köylerden gelen kadın ve çocukların tren yolcularına ellerindeki ürünleri satmaya çalıştıkları ancak Gazi İstasyonu'nda durumun farklılaştığı özellikle belirtilmiştir. Buranın tasviri Atatürk'e yapılan atıfla şu ifadelerle paylaşılmıştır:

Kendisinin planladığı ve genç ziraatçilerin eğitim almak, Ankaralıların da dinlenmek için geldiği çiftliğin ortasında, yükseklerde, Mustafa Kemal'in villalarından biri yükseliyor. Toprağın her karışı işlenmiş. Eskiden çorak ve susuz olan yerlere dikilmiş yüzbinlerce fidan yakında hayırlı gölgelerini yaz güneşinden kavrulan yeryüzüne düşürecekler.

Makalede, mütevazı ve önemsiz görüldüğu belirtilen Ankara Garı'nda trenden indikten sonra karşı karşıya kalınan manzara, Avrupa medeniyetine dair olduğu düşünölen her şeyin benimsenmiş olduğu ifadesiyle açıklanmıştır. Ankara Palas'tan, "büyük Avrupa şehirlerindekiler kadar seçkin ve zarif olan otel günlük hayatın merkezi konumunda" ifadeleriyle söz edilirken, otellerin mükemmelliği ve eksiksizliğine vurgu yapılmıştır. Ankara Garı'ndan Meclis'e uzanan anayolun boş olan arazilerden geçtiği, yolun Atatürk'ün Ulus meydanındaki "Avrupalı" heykeline ulaştığı bilgisi paylaşılmıştır.

Makalede, Ankara halkı, "eski" ve "yenişehir" halkı betimlenerek aktarılmaya çalışılmıştır. "Asya'nın kapılarında" olduğunu hatırlatan tek şeyin, "az sayıda görölen, renkli kıyafetlere bürünmüş, Moğol özelliklerine sahip ve çocuklarını sırtlarında taşıyan kadınlar" olduğu ifade edilmiştir. Bu kadınlar dışında gözlemlenen kentliler şu şekilde tasvir edilmiştir:

...herkes Avrupalı giyimli; insanlar dış görünömlerine özen gösteriyorlar ve ayakkabılarının parlaklığının en ufak bir toz tanesi ile bile kirlenmemesine dikkat ediyorlar. Bu nedenle de her sokak köşesinde canlı ve yetenekli ayakkabı boyacıları, her daim kalabalık berber dükkanları ve sayısız fotoğrafçılar var. Her adıımı, her hareketi, giyilen son moda her kıyafeti fotoğrafa sabitlemek adeta bir zorunluluk.

Yürürlüğe konulan imar planının etkileri ve yarattığı değişimin de aktarıldığı makalede eski evlerin tümöyle yok olmadığı, yenilerinin ise geçiciymiş gibi görüldüğu ifade edilmiştir. Yazarın, şehrin modernliğinden duyduğu memnuniyetin yanında, yeni yapılarla ilgili eleştirel ifadesi dikkat çekicidir: "Biraz açıkta küçük, tek katlı, kireç sıvalı toprak kulübeler; ardından üst katları ahşap geleneksel Türk evleri; şehir merkezinde de birbirine bitişik duvarlarıyla koca bloklar oluşturan ve şehrin görünümünü tümöyle çirkinleştiren yüksek modern binalar." Ankara'nın engebeli yapısının yarattığı durum da şu şekilde aktarılmıştır:

Bu binaların bir kısmı, surlarla çevrili büyük tepenin güneyine doğru uzanan eski Ermeni mahallesinin yıkıntıları üzerinde yükseliyor. Bu tepe şehrin kuzeye doğru gelişmesine engel oluyor, ama aynı zamanda şehre resmedilmeye değer bir görünüm de kazandırıyor; kuzeydoğuya doğru zirvelerine kadar bitki örtüsü ile kaplı ve derin vadilerle ayrılmış iki tepe daha bulunuyor. Bu tepeler, zor bir arazi üzerinde inşa edilmiş şehrin kuzey sınırını oluşturuyor.

Yerleşim açısından Atatürk'ün isteğinin, şehrin doğuya, Çankaya'nın tepelerine doğru gelişimi olduğu belirtilmiştir.

Makalede, Ankara'daki günlük hayata dair bilgiler de paylaşılmıştır. 80 bin nüfuslu şehirden beklenmediği gibi trafiğin fazla olmadığı vurgulansa da, doğu şehirlerinden beklenen canlılığın da mevcut olmadığı aktarılmıştır. Kent yaşamının insanlara yansımaları da geleneksellik ile modernlik arasında gözlemlenen bir ikilem ile açıklanmıştır:

Kafe ve restoranlar da, Avrupai modelde işletiliyor olsalar bile, memnuniyet vermiyor; sigara içmek ve oyun oynamakla meşgul Türkleri sıkıyor. Gerçek bir Türk kahvesine oturmak, doğu şarkıları dinlemek daha çok tercih ediliyor; ama bu keyif de, insan istese de istemese de batı medeniyetine ve onun göstergelerine dikkati çeken radyo ve gramofon yüzünden bozuluyor. Neredeyse tüm kamusal binalar Avrupai görünümde, bununla birlikte özellikle okullar, bakanlıklar, büyük evler çoğunlukla İslami sanattan ilham almış ve Selçuklu motifleriyle bezenmiş.

Makalede, kale içinde eski Ankara'nın sokaklarında gezindiği anlaşılan yazar, buradaki durumu "sefalet" ifadesiyle tarif etmiş ve bu sefaleti kadın ve çocukları tasvir ederek açıklamıştır. Küçük dere kenarları, Augustus Tapınağı'nın yıkıntıları ve sur içindeki "ilkel evlerde veya sefil toprak kulübelerde" yaşayan, kapılarının önünde çömelerek oturan kadınların bir yabancı yaklaştığında mahcup bir şekilde yüzlerini kapadıkları, sokaklardan geçen modern kıyafetli genç kızların bir güneş ışını etkisi yarattığından söz etmiştir. Çocukların paçavralar giyinmiş olduğundan ve oyuncak niyetine yemeklerden arda kalan kemiklerle oynadıklarını belirterek eski şehirde, sefalet ve boş vermişliğin hüküm sürdüğünü vurgulamıştır.

Yapıları, halkı ve yaşamıyla ele alınan Ankara'nın başkent olarak seçilmesi ise şu şekilde sorgulanmıştır: "Peki, hükümeti, başkentini büyük bir çölle sınırlanmış, neredeyse 1000 metre yükseklikteki, en ufak bitki örtüsünün manzarayı canlandırmadığı, kum fırtınalarının estiği, suyun az bulunduğu, yağışların yetersiz olduğu ve içecek suyun bile az olduğu bu kaybolmuş yerde kurmaya iten sebep nedir?" Yazarın soruya verdiği cevap da Atatürk'ün Türk Devrimi'ni gerçekleştirirken Ankara'dan beklentisini açıklar nitelikte olmuştur: "Mustafa Kemal geçmişle

bağları kırmak istemiştir. Altın Boynuz'un kıyılarındaki şehir uykuya dalmıştı; Sultanların zamanlarının hatıraları ile ağırlaşmış, hantallaşmıştı. Gazi güçlü ve sağlam duruşlu bir halk istiyordu, bunun sonucunda da onları Ankara'nın çetin doğasında bir araya getirdi."

Tarihi anıtların ihmal edildiğini vurgulayarak geçmişle bağların koparılmaya çalışıldığını aktaran yazar, Ankara'nın, Romalılar, Bizanslılar ve Selçuklular dönemine uzanan şanlı bir tarihe sahip olduğunu belirtmeyi de ihmal etmemiştir. Ancak Atatürk'ün ortaya attığı Türk Tarih Tezi'nin, Hititleri Türklerin atası kabul etmesine atıfta bulunarak, Hitit kalıntıları dışında, geçmişten hiçbir şeyin varlığını sürdürmemesi düşüncesinin taşındığını ifade etmiştir. Bu bakış açısıyla da "Ankara yakında geleneği olmayan bir şehre dönüşecek. Gazi böyle istiyor." yazmıştır. Makalede yer alan son satırlar ise Ankara'nın, Türk Devrimi'nin uygulama sahası olduğunu tanımlar nitelikte olmuştur: "Başkent olarak inşa edilmesinden bu yana, Ankara yeni bir Türkiye'nin sembolü haline geldi: güçlendirilmiş, disipline edilmiş, tepeden turnağa dönüştürülmüş."

Sonuç

Ankara, 27 Aralık 1919 tarihinde Atatürk ve Temsil Heyeti'nin şehre gelişiyle Milli Mücadele'nin merkezi olmuştur. O dönemde Ankara'da karar kılınmasında, bölgesel koşullar ve ulaşım olanakları ön planda bulunsa da, küçük bir kasaba görünümündeki şehirde, yaşam koşulları ve kentsellik açısından öne çıkan bir taraf olmamıştır. Ankara, TBMM'nin açılışıyla Milli Mücadele ve yeni Türk Devleti'nin yönetim merkezi haline gelirken, Cumhuriyetin ilanından önce de başkent ilan edilmiştir. Bir çağdaşlaşma projesi olarak gerçekleştirilen Türk Devrimi'nde, tam bağımsızlığın elde edilmesinin ardından yeni bir devlet ve toplum yapısı yine Ankara'da şekillendirilmiştir. Başkent Ankara, Türk Devrimi ile planlanan çağdaş ve laik düzenin yerleşmesi için seçilen örnek uygulama alanı olmuştur. Atatürk'ün kişisel çabalarıyla bu amaca kısa sürede ulaşılmış, bir Anadolu kasabasından her şeyiyle modern bir başkent ortaya çıkarılmıştır. Bu durumun, Zürih'te yayımlanan köklü bir gazetede yer alan bir makalede aynı şekilde aktarılması, Türk Devrimi'nin çağdaşlaşma hedefinin 10 yıl içinde verdiği sonuçları bir yabancı gözüyle de teyit etmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. yılında, İsviçre'de yayımlanan Neue Zürcher Zeitung'un, değişen Türkiye'yi kapsamlı bir şekilde ele alması, Türk Devrimi'nin ortaya

koyduğu gelişmelerin merak uyandırdığını ve gözden kaçmadığını ortaya koymuştur. Ankara'nın gelişimi hakkında yazılan bu makalede, yeni Türk Devleti'nin yeni başkentinin gelişiminin Türk Devrimi'nin bir sonucu olarak paylaşılması dikkat çekicidir. Bir gezi-inceleme yazısı şeklinde ele alınan makale, Avrupa'nın Türkiye Cumhuriyeti algısındaki olumlu gelişmelere yönelik bir örnek olarak ortaya çıkmıştır. Makalede bir Avrupalı gözüyle aktarılan Ankara, Cumhuriyet öncesi Türkiye'yi de bildiği anlaşılabilir yazar tarafından modern bir başkent olarak tasvir edilmiştir. Bu durum, Ankara'da, Atatürk'ün "çağdaş uygarlıklar seviyesinin üstüne çıkma" hedefine uygun ilerlendiğinin rahatça gözlemlenebilir hale geldiğini ortaya koymaktadır. Modern imar planlamasının sonucu olarak inşa edilen caddeler ve yapılar Avrupa medeniyetinin bir parçası olarak tasvir edilmiştir. Kent yapılanmasının yanında, başkent halkı da kültürel farklılıklarının yanında, modern Avrupa kentlilerine benzerlikleri ifade edilerek tanımlanmıştır. Buna karşın yazar, imar planlamasının yürürlüğe konulmadığı eski Ankara'da, çağdaş bir kentleşmenin izlerine rastlamanın zor olduğunu vurgulamış ve güçlü bir tarihi bulunan Ankara'nın gelişime açık yapılanmasında bu tarihin yok edilebileceğinden yakınmıştır. Eleştirel yönü de gözden

kaçırılmaması gereken makalede, genç Cumhuriyet Türkiye'sinin güçlü, etkili, kararlı ve başarılı olarak tanımlanması, dünyadaki Türkiye algısını yansıtan önemli örneklerden birisidir.

Kaynakça

- Ankara şehrinin hükümet merkezi olarak seçilmesi ve gelişimi hakkında Zürih'te Çıkan Neue Zurich Zeitung gazetesindeki makale (030-10-122-868-6). Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Merrill, J. C. ve Fisher, H. A. (1980). *The world's great dailies: profiles of fifty newspapers*. New York: Hastings House.
- Neue Zürcher Zeitung. (1933). Neue Zürcher Zeitung Gazetesi'nin web sitesinden 15 Mayıs 2018 tarihinde erişildi: https://zeitungsarchiv.nzz.ch/search/result/?SEARCH_sort_index_sortby=DA&SEARCH_sort_order_sortby=descending&SEARCH_query=%22Die+neue+T%C3%BCrkei%22&SEARCH_range_lower_darange=01.01.1933&SEARCH_range_upper_darange=31.12.1933&SEARCH_au=&SEARCH_tiall=
- Neue Zürcher Zeitung (1933, 22 Juli). Neue Zurich Zeitung Gazetesi'nin web sitesinden 15 Mayıs 2018 tarihinde erişildi: <https://zeitungsarchiv.nzz.ch/neue-zuercher-zeitung-vom-22-08-1933-seite-a1.html?hint=4013161>

